

Õiguskantsler

Minister Madis Timpson
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie nr

Meie 05.06.2024 nr 7-7/231702/2403374

Surmajuhtumid vanglates

Austatud justiitsminister

Eesti vanglates suri ajavahemikul 01.09.2022-01.09.2023 kaheksa inimest. Viis inimest surid terviseprobleemide tõttu, kaks inimest sooritasid enesetapu ja üks inimene suri metadooni üledoosi tõttu. Tapmisi ei ole vanglates olnud alates 2011. aastast.

Vanglate sisekontrolli osakonna töötajad uurisid kõiki vanglates aset leidnud surmajuhtumeid. Iga sündmuse kohta koostati memorandum koos tähelepanekute ja soovitustega, kuidas oleks võimalik surmajuhtumeid ära hoida. Ühele terviserikkest tingitud surmajuhtumile palus vangla hinnangut Sotsiaalministeeriumi juures tegutsevalt tervishoiuteenuse kvaliteedi ekspertkomisjonilt. Kriminaalmenetlust alustati ühe inimese surmajuhtumi uurimiseks.

Vanglate sisekontrolli osakonna töötajate tähelepanekud ja soovitused puudutasid sündmustele reageerimise ja kiirabi kutsumise kiirust. Taas viidati vanglasisese infovahetuse probleemile, mis tähendab, et teave erakorralise juhtumi kohta ei jõua õigete vangla töötajateni piisavalt kiiresti. Juhti tähelepanu, et üksused tuleks varustada vahenditega, millega saab voodihaiget vanglas väärikalt ja turvaliselt transportida. Toodi välja, et üle tuleb vaadata terviserikkega patsientide järelevalve korraldus. Sisekontrolli töötajad tuvastasid, et puudub raskelt haige ja elu lõpus kinnipeetavale abistaja määramist kajastav kord või juhend. Samuti pole ühtset tava, kuidas ja millist abi pakutakse vangla töötajatele raske olukorraga (nt surmajuhtumiga) toimetulemiseks.

Kõik vanglate sisekontrolli osakonna töötajate tähelepanekud ja soovitused on vajalikud ja asjakohased. Vanglateenistus on teinud surmasid ennetavaid juhendeid ja standardeid täiendades head tööd. Väärib tunnustust, et mitmel korral teavitas vangla kinnipeetava tervise järsust halvenemisest viivitamata tema lähedasi. Nii said surija lähedased temaga haiglas hüvasti jätta.

Surmajuhtumite analüüs viitab siiski sellele, et tuleb tõhustada vanglasse kainenema toodud inimeste järelevalvet. Vanglates tuleb sisse seada kambrid, kus rahutul ning endale ja/või teistele ohtlikul inimesel oleks turvaline ja ohutu olla. Peale selle peavad vanglad hankima rebenemiskindlast materjalist riideid ja voodivarustust, mida saab vajadusel anda suitsiidsetele inimestele. Vanglatel tuleb läbi mõelda, kuidas tagada surijale tema vajadustele vastavad tingimused, ravi ning hooldus. Mitme surmajuhtumi materjalidest paistis taas silma, et vangla valvemeeskonnad olid alamehitatud.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Ühel juhul viibis kohtule ennetähtaegseks vabastamiseks taotluse esitamine, sest haigla ei olnud pannud inimesele lõplikku diagnoosi. Teisel juhul suri inimene vanglas, sest kohtulahend, millega ta ennetähtaegselt vabastati, ei jõustunud piisavalt kiiresti.

Järelevalve ja ohutu kinnipidamine

Ühel juhul paigutati kainenema toodud agressiivne inimene Tartu Vangla kambrisse nr 1192, kus on videovalve. Kogutud materjalidest selgub, et ligi kümme minutit pärast kambrisse paigutamist kambriterminal blokeeriti, mistõttu ei olnud inimesel võimalik valveruumi helistada. Inimene sooritas enesetapu ajal, mil valvurid viibisid valveruumis, kuid täitsid muid tööülesandeid ega jälginud monitore.

Õiguskantsler juhtis juba [2021. aastal](#) Tartu Vangla ja Justiitsministeeriumi tähelepanu sellele, et kamber nr 1192 ei sobi inimesele, kes on rahutu ja kes võib ennast vigastada. Analüüsitud enesetapujuhtum kinnitab seda.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on pidevalt rõhutanud, et rahunemiskamber (nn *padded/rubber/smooth cell*) peab olema agressiivsele, rahutule ning endale ja/või teistele ohtlikule inimesele turvaline ja ohutu. See tähendab, et kambri sisustus peab olema selline, mis ei võimalda inimesel tekitada endale ja teistele vigastusi. Kambri keskkond peab soodustama rahunemist. CPT kiitis oma 2020. aasta [raportis](#) näiteks Türgit (p 116) selle eest, et sealse vangla rahunemiskambri seinad ja põrand olid kaetud pehme materjaliga, mis vähendab vigastuste tekkimise võimalust.

Palun vanglatel sisse seada ohutud rahunemiskambrid.

Võib mõista, et lakkamatu kambriterminalist valveruumi helistamine võib segada vanglaametnike tööd. Siiski ei tohi inimest (iseäranis rahutut inimest) jätta kambrisse nii, et tal ei ole võimalik endast valvuritele (nt terviserikke korral) märku anda. Kui vangla otsustab kambriterminali blokeerida, tuleb videovalve alla pandud inimest (iseäranis rahutut inimest) pidevalt jälgida. See tähendab, et alati peab keegi videopilti jälgima. Jälgimise alla pandud inimese pideva järelevalve tähtsust on rõhutanud ka CPT, lisades, et seejuures tuleks püüda inimesega ka otse suhelda (vt nt 2022. aastal antud [soovitusi](#) Portugalile, p 134).

Ka teine enesetapu teinud inimene oli videovalve all, ent tema enesetapu ettevalmistamise hetkel videopilti ei jälgitud. Kogutud materjalidest selgus veel, et valvekaamera on kambrisse paigaldatud nii, et see ei võimalda kõike kambris toimuvat näha. Ka peavalvekeskuses olevatel ametnikel on keeruline jälgida videovalve all hoitavaid inimesi. Keskuse seinale kuvatakse suur hulk valvekaameraga kambrite pilte ja seetõttu on need pildid väikeses formaadis. Korraga väga palju jälgitavaid vähendab ametnike tähelepanu, mistõttu ei pruugi nad õigel ajal ohuolukorda märgata. Peavalve ametnikud tõid välja, et mõne inimese suhtes rakendatakse videovalvet mitme kuu jooksul, kuigi ametnike sõnul on need inimesed adekvaatse käitumisega.

Palun vanglatel kehtestada selge kord, mis tagab videovalve all viibivate inimeste (iseäranis rahutute ja endale ohtlike inimeste) pideva jälgimise.

[2023. aastal](#) soovitas õiguskantsler, et vanglad varuksid nii ohutuid riideid kui ka rebenemiskindlaid madratseid ja voodivarustust. Rebenemiskindla voodivarustuse kasutamist kui üht enesetappe ennetavat meetet on pidanud oluliseks ka CPT (vt nt 2021. aastal antud [soovitused](#) Hispaaniale, p 37; 2020. aastal antud soovitused [Itaaliale](#), p 71). Seda vajadust kinnitab taas enesetapujuhtum, kui kasutati voodivarustusest rebitud riideriba.

Samas juhtumis oli suitsiidisel inimesel võimalik ennast vigastada kambri oleva esemega (põrandakatte küljest võetud tükkidega). Õiguskantsler on korduvalt vanglatele südamele pannud (viimati nt [2022. aastal](#)), et kambri seisukord ei tohi luua inimesele võimalust saada keelatud esemeid, millega on võimalik ennast või teisi vigastada. Eriti oluline on kontrollida sellise kambri seisukorda, kuhu paigutatakse rahutu ning endale ja/või teistele ohtlik inimene.

Vanglas aset leidnud surmajuhtumite analüüs kinnitab vajadust tagada, et vanglate kambri oleksid heas seisukorras ning et vanglad varuksid ohutuid riideid ja rebenemiskindlat voodivarustust.

Ühe surmajuhtumi uurimise järeldustes pidasid vangla sisekontrolli osakonna töötajad vajalikuks kaaluda kainenema toodud inimeste järelevalve tõhustamist, sest nende terviserikke tekkimise oht võib olla suurem. Ühel juhul hoiti kainenema toodud inimest valvekaameraga kambri. Peale selle jälgisid valvurid inimese seisukorda iga tunni tagant valveringkäikude ajal kambriukse sees oleva vaateakna kaudu. Materjalidest selgus aga, et ukse sees oleva akna kaudu ei olnud võimalik kainenema seisukorda hinnata. Analüüsitud videosalvestis annab alust arvata, et inimene oli olnud kambri liikumatuna üle kolme tunni, enne kui juhtunu avastati.

Leian, et vangla sisekontrolli tõstatatud küsimus kainenema toodud inimeste järelevalve sageduse ja põhjalikkuse kohta on igati õigustatud. Vanglatel tuleb kaaluda, kuidas senisest enam tõhustada järelevalvet kainenema toodud inimeste üle.

Surmajuhtumite uurimisest selgub, et vanglas viibivatele voodihaigetele ei ole endiselt antud kutsunginuppe, kuigi õiguskantsler juhtis sellele Justiitsministeeriumi ja vanglate tähelepanu [2023. aastal](#). Seetõttu ei saa voodihaiged valvuritele või meedikutele märku anda, kui nende enesetunne halveneb. Ka paigutati näiteks üks surija tavakambri, kus ei olnud tema vajadustele vastavaid tingimusi.

Ühte surmajuhtumit uurinud vangla sisekontrolli osakonna töötajad tuvastasid, et vanglas puudub kinnipeetavale abistaja määramise kord või juhend. Vanglad ei ole siiani läbi mõelnud, kuidas ja kes saaks kinnipeetavale vangla tingimustes pakkuda palliatiiv- ja hosiitsravi. Lahendamata on küsimus, kas ja millistel tingimustel võiksid raske haige elulõpuravis ja hooldamises osaleda ka kinnipeetavad ning millist väljaõpet nad selleks peaksid saama. Õiguskantsler tõstas selle küsimuse [2023. aastal](#).

Palun Teilt tähelepanekute ja soovitude kohta tagasisidet hiljemalt 30. septembriks 2024.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Tallinna Vangla, Tartu Vangla, Viru Vangla, Sotsiaalministeerium